

A TUDOMÁNYOS GYŰJTEMÉNY (1817–1841) REPERTÓRIUMA

Összeállította Csécs Teréz, Győr, Xántus János Múzeum–Győr-Moson-Sopron Megyei Levéltár Győri Levéltára, 1998, 239 l.

A magyar sajtótörténet értékes korszakának, a reformkornak bibliografikus vagy repertorikus feldolgozása ha lassan is, de eredményesen folyik. Legjelentősebb produktuma V. Busa Margitnak 1986-ban megjelent *Magyar sajtóbibliográfiája* (1705–1849) volt, ezt követte 1991-ben az *Élet és Literatúra* és a *Muzáron* (1826–1833) PIM által kiadott, Friedrich Ildikó gondozásában megjelent repertórium, s újabban a kor legjelentősebb periodikumáé, a Tudományos Gyűjteményé, Csécs Teréz összeállításában. (Előzményként említünk kell a Mindenest Gyűjtemény 1979-ben kiadott, Tapolcainé Sáray Szabó Éva által készített repertóriumát.) Részben voltaképpen arról van szó, hogy a ma már csupán néhány régibb nagykönyvtár gyűjteményében fellelhető, a korszak szellemi életét leginkább meghatározó lap teljes anyagának adatai lettek így a szélesebb kutatói kör számára hozzáférhetők, részben azért is figyelemre méltó, mert az 1848-as nemzedék nagy része (pl. Vasvári Pál) tudományos és még inkább történelmi tájékozódásának alapvető forrását ez a folyóirat jelentette. A *Figyelő* (1838, I, 185) teljes joggal „encyclopaediai folyóirat” megnevezéssel illette a Tudományos Gyűjteményt, minthogy akkoriban a litteratura fogalma az írásbeli műveltség egészét, leginkább a tudományokét foglalta magában, s csak másodsorban a szépirodalomét. Ekkor zajlott le irodalmunk több százados életének egyik legjelentősebb fejlődéstörténeti eseménye – melyről először (és eddig utoljára) Horváth János tett említést éppen a Tudományos Gyűjte-

ményről szóló írásában (Napkelet, 1923, 654–657) –, amikor létrejött és különvált az elsősorban vagy túlnyomólag a szépirodalmat képviselő Aurora és a Kisfaludy Társaság az elsősorban vagy túlnyomólag a tudományt képviselő Akadémiától, illetve a Tudományos Gyűjteménytől. A magyar szellemi élet fejlődésének történetében a Tudományos Gyűjtemény szerepe tehát korszakos vagy történelmi jelentőségű. Azt az állapotot rögzíti, melynek szellemében félszázaddal később Szinnyei József *Magyar írók élete és munkái* című hatalmas biográfiai lexikona is készült, mikor még nem váltak el kizárólagosan a humán-, a természettudományok és a szépirodalom. Ennek a lapnak repertorikus feldolgozását már régen el kellett volna végezni. Modern tudományos szakirodalmunk első orgánuma ez, itt jelentek meg a modern magyar irodalomkritika kezdeti számottevő teljesítményei, Kölcsey recenziói, s a hazai történettudomány olyan meghatározó egyéniségeinek munkái, mint Fejér György, Horvát István, Jankovich Miklós, vagy az orvostudományban Almási Balogh Pál, a zenetudományban Mátray Gábor, de Kis János, Kazinczy, Vörösmarty, Toldy Ferenc, sőt Körösi Csoma Sándor több írása, a korszak szinte minden írástudójának fontos vagy kevésbé fontos közleményei.

Csécs Teréz munkája jól használható, noha az ilyen terjedelmű anyag változatos problémák elé állítja a feldolgozót. Csak helyeselni lehet azt, hogy a szoros időrendben csoportosított adatok esetében a szerző neve és a cím közlése betűhív,

ugyanakkor a névmutató a mai lexikonok által is elfogadott névalakot hozza, zárójelben utalva a variánsokra, álnevekre vagy egyéb szerzősre utaló jelekre. Külön említendő az a szerkesztői megoldás, mely azoknak a címekben nem szereplő személyeknek nevét is közli a névmutatóban, akiről a cikk szól vagy akikkel a szerző polemizál. Vitatható megoldás (s talán a terjedelmet sem növelte volna mértéktelenül), hogy a mottóként használt idézetek szerzői nem kerültek felvételre, s elbizonytalanító a szerkesztő azon megjegyzése, hogy „az irodalmi stílusok bemutatására szolgáló idézetek írói csak teljes vagy majdnem teljes közlés esetén kerültek a mutatóba.” Ilyen részletességű feldolgozást azonban hasonló repertóriumokban sem nagyon találhatunk. Legkritikusabb pontja minden ilyen jellegű munkának a mutatók rendszere. Ebből a szempontból Csécs Teréz összeállítása mintaszerű. A főszöveg után közli a lap szerkesztőinek, majd kiadóinak jegyzékét, jelezve működésük időtartamát, majd a földrajzi nevek mutatója és a személynévmutató következik, melyben a gyakori feloldott vagy a fel nem oldható monogramok is a megfelelő helyen megtalálhatók. Kár, hogy a görög betűjelek vagy szavak – feltehetően technikai okok miatt – csak latin betűs átírásban olvashatók. Ezután következik a Tudományos Gyűj-

teményt ismerve a legnehezebb és talán a legfontosabb, a tárgymutató. Megfelelő alosztásokkal, utalókkal ez teszi talán leghasználhatóbbá a repertóriumot. Például az irodalom körén belül – a korszak irodalmi problémáinak ismeretében érthető módon – a műfajok alosztása a leggazdagabb, s figyelemre méltó a külföldi irodalmakkal foglalkozó cikkek tárgyválasztása (mely irodalmak és hányszor, milyen terjedelemben?), melyből kitetszik, hogy a magyar és a klasszikus (görög, latin) irodalmak után legtöbbször az arab–perzsa, a hindu, az olasz, majd a francia, angol, német nyelvű irodalmakról jelent meg ismertetés, végül némileg ritkábban a lengyel, a cseh, a szanszkrit, az orosz, az oszmán-török, az örmény, a spanyol és a svéd irodalomról. Talán a számítógép ördögének műve, hogy ennél a mutatónál a betűrend néha következetlen: az „irodalom” után ismét találunk néhány „irodalmi” kezdetű tárgyszót, majd következik az „irodalomelmélet”, vagy a „régészeti” kezdetű tárgyszavak után következik néhány „római”, s csak utánuk a „részvénytársaság” tárgyszó. Hasonló a többi mutatónál nem észlelhető. Az utolsó az illusztrációk jegyzéke, azoké az illusztrációké, melyek sok könyvtár példányaiból hiányoznak. Ezért is fontos legalább repertorikus ismeretük. A kötetet rövid szakirodalmi bibliográfia zárja.

Szabó G. Zoltán

OROSZ LÁSZLÓ: A BÁNK BÁN ÉRTELMEZÉSEINEK TÖRTÉNETE

Budapest, Krónika Nova Kiadó, 1999, 138 l.

Nem érhet alkotót nagyobb katasztrófa a recepcióban, mint ha nemzeti jelképpé váló művet sikerül alkotnia. Kölcsey *Hymnusáról*, Vörösmarty *Szózatáról*, Pető-

fi *Nemzeti daláról* ma már bölcsészkarokon is gyözködésbe fordul elemzésekkel kell bizonyítani, hogy nem pusztán erélyek, hanem egyszersmind jó versek is.